

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 104/2022-36

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpených advokátskou kanceláriou MALICH advokátska kancelária, s. r. o., Dunajská 25, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Pavol Malich, proti postupu Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 14/2013 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 14/2013 **b o l i p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava III **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 14/2013 konal bez zbytočných priet'ahov.
3. Okresný súd Bratislava III **j e p o v i n n ý** zaplatiť každému zo sťažovateľov primerané finančné zadosťučinenie po **4 000 eur**, a to do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava III **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania **738,48 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 3. februára 2022 domáhajú vyslovenia porušenia ich základného práva

na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy postupom Okresného súdu Bratislava III (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 14/2013 (ďalej len „napadnuté konanie“). Súčasne navrhujú, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov a priznal každému z nich primerané finančné zadostučinenie v sume 5 000 eur a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 104/2022 zo 17. februára 2022 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľov v celom rozsahu na ďalšie konanie.

3. Z obsahu spisového materiálu vyplýva, že sťažovatelia v procesnom postavení žalobcov sa žalobou podanou 25. januára 2013 domáhajú určenia, že [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zomrelá [REDAKOVANÉ] (ďalej len „poručiiteľka“), bola ku dňu svojej smrti vlastníčkou v žalobe konkretizovaných nehnuteľností.

4. Pokiaľ ide o priebeh napadnutého konania, prvé súdne pojednávanie sa uskutočnilo až po viac ako roku od podania žaloby, a to 23. júna 2014, ďalšie termíny pojednávania boli nariadené a uskutočnené 29. apríla 2015, 21. decembra 2016, 3. februára 2017, 17. marca 2017, 12. apríla 2017, 16. júna 2017, 4. októbra 2017, 8. decembra 2017, 24. októbra 2018, 16. januára 2019, 9. apríla 2019 a 5. júna 2019.

II.

Argumentácia sťažovateľov

5. Podľa sťažovateľov napadnuté konanie doteraz nebolo právoplatne skončené a dokonca v ňom nebolo vydané ani prvoinštančné rozhodnutie vo veci samej. Sú toho názoru, že okresný súd v napadnutom konaní dlhodobo a opakovane koná s prietahmi a o ich žalobe nerozhodol ani po viac ako 9 rokoch od začatia napadnutého konania, a to napriek ich viacerým žiadostiam o nariadenie termínu pojednávania a ich sťažnosti na postup súdu v napadnutom konaní, o ktorej podpredsedníčka okresného súdu rozhodla (sťažnosť na prietahy v konaní – odpoveď, č. k. Spr. 400/2021 zo 4. novembra 2021), že je dôvodná. Podľa sťažovateľov okresný súd nekonal o ich žalobe v období od 25. januára 2013 do 14. apríla 2014, opätovne v období od 23. júna 2014 do 29. apríla 2015, v období od 30. apríla 2015 do 5. apríla 2016, v období od 5. júna 2019 do 7. októbra 2021 a v období od 18. novembra 2021 do podania ústavnej sťažnosti. Okresný súd podľa nich od uskutočnenia posledného pojednávania vo veci 5. júna 2019 nevykonal žiaden procesný úkon, o ktorom by boli informovaní.

6. S odkazom na rozhodovaciu prax ústavného súdu sťažovatelia poukazujú na rozsah vecnej pôsobnosti a účel základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Podľa sťažovateľov nečinnosť okresného súdu v napadnutom konaní charakterizuje konanie ako celok, a preto nemá význam hodnotiť sporadické úkony súdu. Napadnuté konanie je podľa nich v rozpore s označenými článkami ústavy, listiny a dohovoru predovšetkým z dôvodu jeho doterajšej celkovej dĺžky, ktorá v prípade prevyšovania 9 rokov predstavuje sama osebe v zmysle judikatúry

Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) porušenie práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote.

7. Podľa sťažovateľov sa okresný súd v dôsledku prietahov v napadnutom konaní dopustil tiež zásahu do ich základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny a ich práva pokojne užívať svoj majetok podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“), keďže kvôli nim je sťažovateľom znemožnené uplatniť si svoje majetkové práva v dedičskom konaní. Z dôvodu poškodzovania ich majetkových práv ako oprávnených a neopomenuteľných dedičov po poručiťke, znemožnenia ochrany a užívania ich majetku a právnej neistoty, v ktorej sa pre prietahy v napadnutom konaní nachádzajú, sa sťažovatelia domáhajú priznania každému z nich finančného zadosťučinenia vo výške 5 000 eur.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

8. Okresný súd sa k ústavnej sťažnosti vyjadril podaním č. k. Spr. 112/2022 zo 4. apríla 2022 prostredníctvom zákonnej sudkyne, ktorá v prvom rade poukázala na to, že vec sťažovateľov jej bola pridelená od stále aktívneho sudcu okresného súdu v januári 2018 na základe dodatku č. 1/2018 k Rozvrhu práce Okresného súdu Bratislava III na rok 2018, č. k. Spr. 18/2018-1, z 10. januára 2018, ktorý nadobudol účinnosť 16. januára 2018. Za dlhoročné spory zdedené po aktívnych sudcoch, ktorí ich prejednávali roky a mohli bez nutnosti štúdia spisov v zásade bez problémov plynulo konať a rozhodnúť, odmieta niest' akúkoľvek zodpovednosť. Uviedla, že súdne oddelenie 61C, ktorého je sudkyňou, je extrémne a neúnosne zaťažené a že nie sú vytvorené podmienky umožňujúce jej v pridelených veciach konať plynulo, popisujúc jednotlivé dôvody tohto stavu. S poukazom na príslušnú judikatúru ústavného súdu bola toho názoru, že je úlohou štátu prijať také opatrenia a zabezpečiť také podmienky, aby sudcovi boli pridelené veci podľa rozvrhu práce tak, aby ich mohol prejednať a rozhodnúť bez zbytočných prietahov. Podľa zákonnej sudkyne nemôže byť na ujmu bratislavským sudcom, že svoju funkciu vykonávajú na najzaťaženejších súdoch v Slovenskej republike. Pri stave súdneho oddelenia okolo 500 spisov a vzhľadom na skladbu a náročnosť vecí podávaných na súdoch v Bratislave je objektívne nemožné konať plynule a bez prietahov. Napriek tomu k prideleným veciam pristupuje s plnou zodpovednosťou, rešpektujúc zákonné zásady súdneho konania vrátane zásady rýchlosti a hospodárnosti konania.

9. K napadnutému konaniu uviedla, že sťažovatelia v roku 2017 navrhli vykonať znalecké dokazovanie, avšak dosiaľ nezaplatili preddavok a neformulovali otázky na znalca. V napadnutom konaní je tiež namietaná zákonnosť predložených dôkazov. Vo veci sťažovateľov opakovane nariadila termíny pojednávania, ktoré však boli opakovane (aj na základe žiadosti strán sporu) odročené. K postupu okresného súdu v období od januára 2013 do januára 2018, teda do pridelenia jej veci sťažovateľov, sa nevie vyjadriť. Termín pojednávania nariadený na 23. február 2018 bolo potrebné po pridelení jej spisu zrušiť. Nový termín pojednávania bol nariadený na 31. august 2018. Kvôli ospravedlneniu žalobcu v 2. rade na tomto pojednávaní z dôvodu čerpania dovolenky bol nariadený nový termín pojednávania na 24. október 2018. Keďže žalovaní sa na pojednávanie 24. októbra 2018 nedostavili, bol vo veci nariadený nový termín pojednávania na 16. január 2019

na účel realizácie výsluchu strán. Žalovaní a ich právny zástupca sa však ani na toto pojednávanie nedostavili. Vo veci bol preto nariadený nový termín pojednávania na 9. apríl 2019, na ktoré sa už dostavili tak sťažovatelia, ako aj žalovaní a ich právni zástupcovia a vo veci sa riadne pojednávalo a boli vypočuté strany sporu. Okresný súd na ňom stranám sporu uložil povinnosť, aby do 30 dní predložili písomné prostriedky procesného útoku a procesnej obrany vrátane návrhov na vykonanie dôkazov. Pojednávanie bolo odročené na 5. jún 2019 na účel výsluchu stranami sporu navrhnutých svedkov. Právny zástupca žalovaného v 1. rade namietal, že právny zástupca sťažovateľov sa k originálu lekárskej dokumentácie poručiteľky dostal nezákonne. Na tomto pojednávaní okresný súd realizoval výsluchy troch svedkov, návrhy na výsluch niektorých svedkov zamietol. Nový termín pojednávania bol nariadený na 25. september 2019, z technických dôvodov však bol zrušený. Na jar 2020 sa kvôli pandémie spôsobenej ochorením COVID-19 a príslušnej právnej úprave na ňu reagujúcej nepojednávalo a od októbra 2020 bola zákonná sudkyňa dlhodobo neprítomná v práci a do práce sa vrátila až na prelome mesiacov máj a jún 2021. K aktuálnemu stavu napadnutého konania a posudzovanej veci uvádza, že okresný súd vyzval vo februári 2022 sťažovateľov na zloženie preddavkov na znalecké dokazovanie a je riešený ďalší procesný postup súvisiaci s návrhom na znalecké dokazovanie. Vzhľadom na uvedené skutočnosti je zákonná sudkyňa toho názoru, že v napadnutom konaní koná plynule a ústavnú sťažnosť považuje za nedôvodnú. Vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti napokon uvádza stručný prehľad úkonov a obsah spisu 10 C 14/2013.

III.2. Replika sťažovateľov:

10. K vyjadreniu okresného súdu sa sťažovatelia vyjadrili podaním z 2. mája 2022. Podľa ich názoru existencia prietáhov v napadnutom konaní nebola výslovne popretá ani zo strany okresného súdu, resp. zákonnej sudkyne. Zdôraznili, že ústavná sťažnosť nesmeruje proti konkrétnemu sudcovi, ale proti celkovému postupu súdu v konaní. Organizačný a administratívny stav vecí na súde, ktorý samotná zákonná sudkyňa nevie ovplyvniť, nie je pre posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti relevantný. Dôvodnosť ústavnej sťažnosti podľa sťažovateľov nespochybňuje ani prehľad úkonov realizovaných zo strany zákonnej sudkyne uvádzaný v jej vyjadrení k ústavnej sťažnosti, keďže sa v ňom neuvádzajú úkony vykonané okresným súdom pred rokom 2018. Vyjadrenie zákonnej sudkyne podľa nich nespochybňuje ani existenciu viac ako 2-ročných prietáhov v napadnutom konaní trvajúcich od posledného pojednávania vo veci 5. júna 2019. Trvajú na tom, že okresný súd o ich žalobe bezdôvodne nekonal v období od 25. januára 2013 do 14. apríla 2014 a potom opätovne v období od 23. júna 2014 do 29. apríla 2015, v období od 30. apríla 2015 do 5. apríla 2016, v období od 5. júna 2019 do 7. októbra 2021 a následne v období od 18. novembra 2021 až do podania ústavnej sťažnosti. K návrhu na nariadenie znaleckého dokazovania uviedli, že ho podali na okresnom súde už v roku 2017, avšak okresný súd, resp. vtedajší zákonný sudca naň nijako nereflektoval a nielenže neustanovil súdneho znalca, ale skoro 5 rokov ani nevyzval sťažovateľov na zloženie preddavku na trovy znaleckého dokazovania. Príslušné uznesenie okresného súdu č. k. 10 C 14/2013-435 bolo vydané až 28. februára 2022 a po jeho doručení sťažovateľom 17. marca 2022 sťažovatelia príslušný preddavok okresnému súdu bezodkladne uhradili. Dosiaľ ich okresný súd nevyzval na predloženie otázok na súdneho znalca, pričom súdny znalec ani nebol okresným súdom ešte ustanovený. Za účelové a formalistické považujú sťažovatelia aj tvrdenie zákonnej sudkyne, že prietahy v napadnutom konaní boli spôsobené aj správaním strán sporu. Odmietajú, že by akokoľvek prispeli k nim a k zmareniu pojednávania nariadených okresným súdom v napadnutom konaní. Opakujúc aj svoje tvrdenia

a skutočnosti uvádzané v ústavnej sťažnosti, sťažovatelia na podanej ústavnej sťažnosti a jej petitoch trvajú.

11. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov konania vrátane ich príloh a súdneho spisu predloženého ústavnému súdu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

12. Podstata námietok sťažovateľov v súvislosti s namietaným porušením ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote je založená na tvrdení, že k porušeniu týchto práv došlo nečinnosťou okresného súdu v napadnutom konaní.

13. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04, I. ÚS 250/2020, I. ÚS 24/2022).

14. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa sporová strana obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

15. Táto povinnosť súdu do 1. júla 2016 vyplývala z § 6 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý súdom prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 prvej vety Občianskeho súdneho poriadku, v zmysle ktorej len čo sa konanie začalo, postupoval v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“), podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

16. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 272/04, III. ÚS 130/2020, I. ÚS 250/2020, I. ÚS 24/2022) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie strany sporu a postup samotného súdu. Za súčasť prvého kritéria ústavný súd považuje aj povahu prerokúvanej veci a jej význam pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07, I. ÚS 477/2020, I. ÚS 24/2022).

17. Pokiaľ ide o kritérium právna a faktická zložitosť veci, ústavný súd na podklade obsahu spisového materiálu dospel k záveru, že predmet napadnutého konania (určenie, že poručiteľka bola

ku dňu svojej smrti vlastníčkou určitých nehnuteľností, pozn.) sa vyznačuje istou mierou skutkovej zložitosti. Okresný súd sa v priebehu napadnutého konania musel vysporiadať nielen so skutkovými tvrdeniami sporových strán, ale aj so zákonnosťou predložených dôkazov. Navyše, počas namietaného konania bolo potrebné uskutočniť znalecké dokazovanie.

18. Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných prietáhov v napadnutom konaní, bolo správanie sťažovateľov. Ústavný súd zistil z ich strany určité skutočnosti, ktoré čiastočne ovplyvnili doterajšiu dĺžku namietaného konania, a to nie dostatočným plnením si dôkaznej povinnosti, keď návrh na vykonanie znaleckého dokazovania podali až v roku 2017 a nedôvodne čakali na pokyny súd, zatiaľ čo po nadobudnutí účinnosti Civilného sporového poriadku zodpovednosť nielen za výsledok sporu, ale i za dôkaznú iniciatívu spočíva výlučne na sporových stranách. Inak z obsahu spisového materiálu okresného súdu vyplýva, že sa riadne zúčastňovali pojednávaní (až na jedno, nariadené na 31. august 2018, neúčast' na ktorom jeden zo sťažovateľov, žalobca v 2. rade, ospravedlnil) a primerane reagovali na výzvy okresného súdu. Viacerými podaniami okresnému súdu sa tiež aktívne domáhali konania vo veci.

19. Ústavný súd napokon hodnotil aj samotný postup okresného súdu v napadnutom konaní. Bez potreby podrobných analýz jednotlivých úkonov uskutočnených okresným súdom, reflektujúc obsah súdneho spisu a priebeh napadnutého konania, ústavný súd rezultuje, že aj keď okresnému súdu nemožno vyčítať absolútnu nečinnosť a zo správania zákonných sudcov v napadnutom konaní v určitých obdobiach je viditeľná snaha nariadiť nový termín súdneho pojednávania bezprostredne po tom, ako odpadli prekážky vedúce k jeho predchádzajúcemu odročeniu, na strane druhej nie je akceptovateľné, aby sa prejednávajúca vec meritórne nerozhodla ani na prvom stupni po viac ako 9 rokoch od začatia konania. Za neefektívny možno považovať aj postup predsedu okresného súdu, ktorý v zmysle platných rozvrhov práce neprijal náležité opatrenia, aby namiesto v práci dlhodobo neprítomnej zákonnej sudkyne právnu vec sťažovateľov prejednal príslušný zastupujúci sudca (v zmysle § 51 ods. 7 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

20. Z obsahu súdneho spisu ústavný súd zistil viaceré obdobia nečinnosti okresného súdu v napadnutom konaní, ako aj istú mieru jeho nesústreďeného postupu, napríklad keď okresný súd pristúpil k adresovaniu výzvy sťažovateľom na zloženie preddavku na trovy znaleckého dokazovania a následne k výzve na predloženie otázok na znalca až takmer po 5 rokoch od návrhu sťažovateľov na vykonanie znaleckého dokazovania, hoci otázky na znalca boli povinní formulovať sťažovatelia už pri podaní návrhu na jeho ustanovenie.

21. V kontexte uvedeného ústavný súd pripomína, že zbytočné prietahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho nesústreďenou a neefektívnou činnosťou, t. j. takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty strán sporu (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08, I. ÚS 269/2021).

22. K argumentácii okresného súdu odôvodňujúcej absenciu súdnych pojednávaní kvôli existencii objektívnej skutočnosti (pandémia ochorenia COVID-19) dáva ústavný súd do pozornosti, že samozrejme prihliada na túto objektívnu skutočnosť (predmetné ústavný súd zohľadnil aj vo svojich niektorých predchádzajúcich rozhodnutiach, napr. vo veciach pod sp. zn. I. ÚS 504/2020, I. ÚS 550/2020, I. ÚS 42/2020 či I. ÚS 109/2021, pozn.) a rovnako tak vníma aj prijaté právne opatrenia vrátane (i) zákona č. 62/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa

menia a dopĺňajú niektoré zákony v znení neskorších predpisov a (ii) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávani, hlavných pojednávani a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, ako aj celkovú spoločenskú situáciu v tomto období, ktoré mali nepochybne vplyv aj na priebeh napadnutého konania a pre okresný súd znamenali vytvorenie objektívnej prekážky, aby vo veci sťažovateľov mohol vykonať pojednávanie a vo veci meritórne rozhodnúť. Avšak v okolnostiach danej veci musí ústavný súd zdôrazniť, že okresný súd do uvedenia týchto opatrení do praxe (ktoré sa týkajú určených období v roku 2020 a v roku 2021, pozn.) mal dostatočný časový priestor (od konca januára 2013, pozn.) na to, aby vykonal súdne pojednávanie a v prejednávanej veci rozhodol.

23. Pokiaľ ide o obranu okresného súdu, že na celkovú dĺžku konania a sťažovateľmi namietanú nečinnosť okresného súdu mala vplyv enormná zaťaženosť zákonnej sudkyne (ktorá prevzala spis päť rokov po nápade veci, pozn.), predmetné tvrdenie síce možno vnímať ako objektívne, na strane druhej ústavný súd dáva do pozornosti, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní (I. ÚS 3/2020, I. ÚS 363/2020). Ústavný súd neposudzuje, či ku zbytočným prietahom v konaní došlo v dôsledku nedostatočného personálneho obsadenia súdu a následného veľkého počtu vecí pripadajúcich na sudcu alebo v dôsledku subjektívnych príčin na strane sudcu a vedenia súdu. Ústava v čl. 48 ods. 2 totiž zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote (III. ÚS 694/2016, I. ÚS 271/2021). Nedostatočné personálne obsadenie súdu a nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, by mohlo len dočasne ospravedlniť vzniknuté prietahy, a to len v tom prípade, ak sa na ten účel prijali včas adekvátne opatrenia (II. ÚS 825/2015). Prijatie takýchto opatrení zo strany okresného súdu však absentuje. Prednesenú obranu okresného súdu preto nebolo možné akceptovať.

24. Okrem uvedeného ústavný súd poukazuje na to, že pri posudzovaní toho, či bolo porušené právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, posudzuje postup súdu, a nie to, či toto právo bolo porušené činnosťou (nečinnosťou) alebo postupom konkrétneho sudcu (resp. zamestnanca súdu) vybavujúceho danú vec. Aj za konanie konkrétneho sudcu, resp. zamestnanca súdu totiž (v kontexte požiadavky reálneho naplnenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a obdobne tak aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru) nesie v konečnom dôsledku zodpovednosť príslušný súd ako orgán verejnej moci, ktorého povinnosťou bolo poskytnúť účastníkom (stranám) konania účinnú súdnu ochranu. V tomto zmysle preto pri posudzovaní dôvodnosti sťažnosti, ktorou sú namietané zbytočné prietahy v súdnom konaní, v zásade nemožno robiť rozdiel medzi tzv. objektívnymi a subjektívnymi dôvodmi prietahov (m. m. I. ÚS 6/06, I. ÚS 320/2018).

25. S prihliadnutím na prednesené skutočnosti ústavný súd uzatvára, že v prípade sťažovateľov nepochybne došlo k porušeniu ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie ich

záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru, a preto ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

26. V napadnutom postupe okresného súdu vzhladajú sťažovatelia porušenie ich v ústavnej sťažnosti označeného základného práva podľa ústavy a listiny a práva podľa dohovoru v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy, podľa ktorého Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát, neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo. Ústavný súd zdôrazňuje, že predmetné ustanovenie ústavy negarantuje fyzickým osobám a právnickým osobám žiadne konkrétne základné právo a/alebo slobodu, ale je adresované ako príkaz všetkým orgánom verejnej moci pri realizácii ich vrchnostenských úloh. V konaní podľa čl. 127 ods. 1 ústavy však ústavný súd chráni základné práva a slobody sťažovateľa ako konkrétnej fyzickej alebo právnickej osoby. Prioritne teda v konaní o ústavnej sťažnosti nejde o kontrolu súladu postupov a rozhodnutí orgánov verejnej moci s ústavou, ale o poskytovanie účinnej ochrany základným právam a slobodám sťažovateľa (m. m. II. ÚS 504/2018, IV. ÚS 490/2021), a preto v tejto časti ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľov nevyhovel (bod 5 výroku nálezu).

27. Ak sťažovatelia v dôvodoch ústavnej sťažnosti namietali aj zásah do ich základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny a ich práva pokojne užívať svoj majetok podľa čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu (bod 7 nálezu), namietanie porušenia týchto práv nepremietli do petitu ústavnej sťažnosti. Preto ústavný súd, súc v zmysle § 45 zákona o ústavnom súde viazaný rozsahom a dôvodmi ústavnej sťažnosti, sa touto námietkou vecne nezaoberal, keď nezistil takú pregnantnú súvzťažnú ústavnoprávnu argumentáciu sťažovateľov v odôvodnení ich ústavnej sťažnosti, ktorá by mohla viesť k prekročeniu sťažnostného petitu a okrem toho účel ochrany vlastníka podľa čl. 20 ústavy sa identifikuje s osobou, ktorá naozaj je vlastníkom, a nie aj s tými, ktorí sa usilujú o nadobudnutie vlastníctva (PL. ÚS 42/2015), pričom tento právny názor je konformný s právnym názorom ESĽP, podľa ktorého vlastnícke právo zaručené čl. 1 dodatkového protokolu nezahŕňa právo nadobudnúť majetok (Marckx Case, séria A, 1979, č. 31; Van der Musselle Case, séria A, 1983, č. 70). Z uvedeného dôvodu sa ochrana podľa tohto článku zásadne týka existujúceho majetku. Ochrana aj legitímnemu očakávaniu, že dôjde k nadobudnutiu určitej „majetkovej“ hodnoty, judikatúra ESĽP poskytuje iba výnimočne (pozri napr. Koivusaari a ďalší proti Fínsku, sťažnosť č. 20690/06), avšak nebýva ním neistý výsledok majetkového sporu (pozri k tomu bližšie II, ÚS 77/2022).

V.

Prikázanie okresnému súdu konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

28. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal. Sťažovatelia v petite ústavnej sťažnosti navrhli, aby ústavný súd po prijatí rozhodnutia o porušení namietaných práv prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietáhov. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd rozhodol o porušení ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní, okresnému súdu prikázal, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov a odstránil tak stav právnej neistoty, v ktorej sa sťažovatelia nachádzajú (bod 2 výroku nálezu).

29. Keďže ústavný súd rozhodol, že základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru boli porušené, zaoberal sa aj ich žiadosťou o priznanie im primeraného finančného zadosťučinenia. Sťažovatelia požadovali priznanie finančného zadosťučinenia vo výške 5 000 eur pre každého z nich. Uvedené odôvodňovali primárne tým, že okresný súd svojou nečinnosťou a ňou spôsobenými prietahmi v napadnutom konaní im znemožnil uplatniť si ich majetkové práva v dedičskom konaní a ochranu a užívanie ich majetku ako oprávnených a neopomenuteľných dedičov po poručiťke, pričom poukázali na to, že právna neistota, v ktorej sa pre prietahy okresného súdu dlhodobo nachádzajú, im spôsobuje nielen materiálnu, ale aj nemateriálnu ujmu.

30. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovrieť ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (III. ÚS 103/2018). Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadosťučinenia, pričom pri jeho určení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

31. Pri ustálení sumy primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd prihliadal na tieto základné okolnosti. Prvou je zohľadnenie obdobia úplnej a neodôvodnenej nečinnosti okresného súdu v rámci napadnutého konania v celkovom trvaní presahujúcom štyri a pol roka a jeho nesústredenej a neefektívnej činnosti v ňom, ktorá tiež výrazne prispela k celkovej dĺžke trvania konania o uplatnenom žalobnom návrhu sťažovateľov presahujúcej deväť rokov. Zároveň v tejto súvislosti prihliadal aj na to, že sťažovatelia sa svojím prístupom a konaním čiastočne pričínili o nemožnosť rozhodnúť vo veci či vykonať úkony potrebné k vydaniu rozhodnutia vo veci, preto rozhodol o priznaní každému zo sťažovateľov finančného zadosťučinenia v sume 4 000 eur (bod 3 výroku nálezu).

31.1. Ústavný súd nemohol nezohľadniť nedostatočné plnenie si dôkaznej povinnosti zo strany sťažovateľov (bod 20 nálezu), keď od 1. júla 2016 procesnú diligenciu za výsledok sporu znášajú v prvom rade procesné strany, čo plne zodpovedá povahe kontradiktórneho sporu založeného na prejednacom princípe. Očakávať od súdu otázky na znalca nebolo preto v roku 2017 už namieste, rovnako ako nečinne čakať na uloženie preddavkovej povinnosti.

32. Na druhej strane nemožno v závere neupozorniť okresný súd na povinnosť v konaní naďalej striktno postupovať podľa ustanovení Civilného sporového poriadku (§ 470 ods. 1) vrátane dôsledného využitia prostriedkov procesného útoku, procesnej obrany podľa § 149 až § 151 CSP a prospektívnej sudcovskej koncentrácie zakotvenej v § 153 CSP v spojení s § 470 ods. 2 druhej vety CSP.

VI.

Trovy konania

33. Napriek už uvedeným výhradám k náležitostiam ústavnej sťažnosti i postupu sťažovateľov v napadnutom konaní im ústavný súd priznal v zmysle § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde náhradu trov konania v celkovej sume 738,48 eur (bod 4 výroku nálezu).

34. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13a, § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,50 eur a hodnota režijného paušálu je 11,63 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti a podanie repliky k vyjadreniu okresného súdu). Celkovo tak sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania v sume 738,48 eur vrátane 20 % DPH.

35. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. júna 2022

Miloš Mad'ar
predseda senátu